

TECHNOLOGY FORESIGHT – 3
Swedish-French seminar, December 12, 2007
**Foresight Activities and Evaluation Policies as Instruments
for Priority Setting in the field of Science and Innovation**
– an exchange on the state of the art in France and Sweden
in the context of the upcoming EU-presidencies of
France, the Czech Republic, Sweden and Spain -

Seminarieriet som var det tredje i ordningen arrangerades av Svensk-franska forskningsföreningen (AFSR) i nära samarbete med det svenska utbildningsdepartementet (*Ministry of Education and Research*), det svenska näringsdepartementet (*Ministry of Enterprise, Energy and Communications*) och det franska ministeriet för högre utbildning och forskning (MENESR).

Temat för seminarieriet var "Framtidsbedömningar och utvärdering som styrinstrument för forskning och innovation – en lägesbeskrivning från Frankrike och Sverige inför ländernas förestående ordförandeskap i EU". I seminarieriet som genomfördes den 12 december 2007 vid Kungliga ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) deltog forskare och tjänstemän i ledande befattningar från forskningsdepartement och forskningsförvaltande organ, totalt 43 personer. Med tanke på kommande ordförandeskap i EU hade även Tjeckien och Spanien inbjudits att sända delegater. De företrädde av Karel Klusáček och Milos Chvojka (tjeckiska ministeriet med ansvar för utbildning, ungdomsfrågor och idrott) samt Evelina Santa (spanska ministeriet för utbildning och forskning).

Seminarieriet som inleddes av Olof Sandberg, ämnesråd vid näringsdepartementet, och Frankrikes ambassadör i Sverige, Denis Delbourg, omfattade två sessioner som följdes av en avslutande allmän diskussion.

I – Under den första sessionen presenterades det forskningspolitiska systemet i respektive land och de strategier man använde för att fastställa ländernas forskningspolitiska prioriteringar.

Peter Honeth, statssekreterare hos forskningsminister Lars Lejonborg, inledde med att understryka behovet att satsa ökade ekonomiska resurser på forskning, även i Sverige som redan i dag ligger långt framme när det gäller att uppfylla Lissabonkriterierna. En stor del av forskningen finansieras i dag av näringslivet, vilket skapar en sårbar situation, därför att dessa FoU-resurser lätt kan flyttas över gränserna. Staten behöver därför öka sina insatser. Han tog sedan upp de viktigaste frågorna som Sverige står inför när det gäller forskningens finansiering och styrning. Han pekade ut fyra områden som enligt hans mening är viktiga att satsa på. De gällde behovet att utveckla kvalitetskriterier för anslagstilldelning, inte enbart till forskningsprojekt via forskningsråd och myndigheter, utan även för mer övergripande och långsiktiga tilldelningar till universiteten, i former som premierar kvalitet och ger incitament

till en profilering av universiteten. Andra prioriteringar gällde forskning om samhällets behov, forskning som är lyhörd för näringslivets kunskapsbehov och initiativ som främjar innovativ och strategisk forskning inom utvecklingsområden där Sverige har särskilda förutsättningar att hävda sig i en hårdnande internationell konkurrens.

Han menade att detta förutsätter att universiteten kan ta ett mer självständigt ansvar för forskningen inom det egna lärosätet, men han hade för stunden ingen färdig modell för hur det kan ske. Han pekade bland annat på den skepsis som finns till de generella klassificeringssystem som kommit till användning för att ranka universitet och forskningsinstitutioner efter vetenskaplig kvalitet, exempelvis Shanghaiklassificeringen, men menade att det är omöjligt att bortse från behovet av sådana system. Han ansåg det därför angeläget att utveckla klassificeringssystem som bygger på lokala och europeiska kriterier.

Björn von Sydow, ordförande i Vetenskapsrådet (VR) och tidigare riksdagens talman, gjorde en personlig exposé över det svenska forskningssystemets utveckling och berättade om den omorganisation av forskningsrådsorganisationen som ägde rum i Sverige år 2001.

Därefter orienterade huvudaktörerna inom den svenska forskningsrådsorganisationen sina uppdrag och sina verksamhetsformer i det svenska forskningslandskapet. Per Eriksson, generaldirektör vid Verket för innovationsystem (VINNOVA), underströk betydelsen av "fri forskning", som enda garanti för verklig innovation. Verket avsätter 10 procent av sin finansiering till "oväntade" projekt, dvs öppna program och samverkar regelmässigt med det svenska Vetenskapsrådet (VR) om avsättning av medel till fri forskning.

Vetenskapsrådets organisation och verksamhetsformer presenterades av generaldirektör Pär Omling. Slutligen presenterade Rolf Annerberg, generaldirektör vid FORMAS, som är ett av två behovsorienterade forskningsråd som ingår i den nya forskningsrådsorganisationen, uppdraget och arbetsformerna för sitt råd, vars ansvarsområde gäller forskning inom miljö, areella näringar och samhällsbyggande.

Seminariets franska del samordnades av Michel Gaillard, chef för kontoret för europafrågor vid det franska forskningsministeriet (MENESR). Han presenterade Laure Reinhart, chef för strategienehten vid MENESR och Rémi Barré, professor vid CNAM, vetenskaplig ledare för den första forskningspolitiska framtidsstudien, FutuRIS, samt chef för forskningsministeriets utrednings- och framtidsstudieenhet. De gav en exposé över de senaste reformerna i Frankrike, vilka genomförts med stöd av en ny lag om forskningspolitiken som antogs av det franska parlamentet år 2006. och förklarade den funktionsindelning som ligger till grund för den nya organisationen. Man har bl.a. inrättat två nya statliga myndigheter, Agence Nationale de la Recherche (ANR) med ansvar för tilldelningen av forskningsanslag, och Agence d'Evaluation de la Recherche et de l'Enseignement Supérieur (AERES), med ansvar för utvärdering av forskning och högre utbildning. Man har dessutom gjort en översyn av de fria forskningsinstituterna samt inrättat ett högsta råd för vetenskap och teknologi, knutet till presidenten, Haut Conseil pour la Science et la Technologie (HCST).

II – Den andra sessionen handlade om utvärderingarnas roll i den förda forskningspolitiken.

Efter att ha tagit upp en diskussion om framtidsbedömningar och utvärdering redogjorde Göran Marklund, ansvarig för strategisk utveckling vid VINNOVA, för de olika faserna i en modell för utvärdering av forskningsprojekt som utvecklats vid VINNOVA, med

administrativ kontroll och uppföljning under 1-4 år, utvärdering efter 4-8 år och effektanalys efter 8-12 år.

Ulf Sandström, professor vid KTH i Stockholm och Linköpings universitet, presenterade en statistisk modell för bedömning av forskningsinstitutionernas prestationer, byggd på en vidareutveckling av de enkla indikatorer som för närvarande används. Metoden mäter produktiviteten vid berörda institutioner men erbjuder idag ingen lösning på problemet att utvärdera effekterna av de resurser som satsats. Hans presentation gav upphov till en intressant diskussion om bibliografiska och statistiska metoders tillförlitlighet.

Tekniköverföring, det vill säga överföringen av forskningens resultat till näringslivet är aldrig enkel, inte ens i Sverige, trots att universiteten där är vana vid att samarbeta med företagen. De fyra närvarande länderna uppgav att de alla brottades med denna fråga. Representanterna från Tjeckien framhöll dessutom att man hade svårigheter att engagera den privatfinansierade forskningen att ta sig an de statliga prioriteringarna. I Sverige satsar man, inte utan framgång på samfinansiering för att främja en ökad samverkan mellan den privata och den offentligt finansierade forskningen. Enligt Erik Sandewall, professor vid Linköpings universitet, och ordförande i AFSR, är nackdelen med det systemet att det riskerar att generera projekt med alltför lågt mervärde.

Universitetens självständighet togs också upp. I Sverige och Spanien, liksom i ett stort antal europeiska länder, bedrivs forskningen huvudsakligen vid universiteten, till skillnad från Tjeckien (Vetenskapsakademien) och Frankrike, där det finns stora centrala forskningsinstitut. I Sverige slår man vakt om forskningsrådets kompetens att bedöma och besluta om finansiering av stora forskningsprojekt utan att själva ansvara för forskningens genomförande, enligt en "bottom-up"-modell där forskningen initieras av de anslagssökande forskarna själva. Majoriteten av ledamöterna i rådets styrelser består av elektorsvalda representanter för forskarsamhället, som innehar sina mandat under tre år, med möjlighet till förlängning under ytterligare en treårsperiod. Reformerna i Frankrike och Sverige har likartade målsättningar vad gäller den övergripande modellen för forskningspolitisk styrning, men har haft mycket olika utgångspunkter. Både från svenskt och franskt håll betonades att det ska bli intressant att se om de reformer som inletts kommer att leda till en likartad utveckling eller om man får se parallella eller alternativa utvecklingslinjer. En svensk utredning, som har i uppdrag att utvärdera den nuvarande forskningsrådsorganisationen kommer att överlämna sina slutsatser och förslag vad gäller det svenska systemet under våren 2008.

Evelina Santa förklarade att den stora utmaningen för forskningsorganisationen i Spanien gäller samordningen mellan regional och nationell nivå. Efter att hittills i stor utsträckning ha vänt sig mot Latinamerika, med gemensamma program som även innefattat Portugal, orienterar man sig nu i högre grad mot Europa, med ökade forskningsanslag och stora infrastruktursatsningar för forskning.

Uno Svedin, chef för den internationella verksamheten vid FORMAS, avslutade den andra sessionen med en presentation av en europeisk framtidsanalys inom jordbruksområdet. Det gällde ett projekt som genomförts av SCAR (*Standing Committee on Agricultural Research*) som fört in ett inslag av politisk öppenhet i framtidsanalysen. Utan att fördjupa sig i sakkussionen var deltagarna överens om vikten av en sådan öppenhet, även om den borde begränsas till vissa steg i processen. Exemplet från jordbrukspolitiken, som efter presentationen kommenterades av Pascal Bergeret från det franska ministeriet för jordbruk och fiske, blev mycket uppskattat.

III – Dagen avslutades med en kommentar av Bjarne Kirsebom, forskningsminister vid Sveriges permanenta EU-representation i Bryssel, som föreslog att utvecklingen av metoder för utvärdering och framtidsanalys skulle kunna utgöra en gemensam röd tråd för den forskningspolitiska debatten under de franska, tjeckiska, svenska och spanska ordförandeskapen.

Samtliga deltagare uttalade sin tillfredsställelse över den höga kvaliteten och värdet av de presentationer och inlägg som gjorts under seminariet. De konstaterade också att de nuvarande nationella strukturerna är betydligt mer utvecklade än de institutioner som finns på europeisk nivå. Förslaget att arrangera ett fjärde möte nästa vår i Paris för att fortsätta de diskussioner som förts och att därvid skulle ta upp ytterligare fallstudier väckte allmänt gehör.

